

AXBOROTLASHGAN TA'LIMDA TALABALARING KASBIY MEDIASAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Shomirzaev M. X.

Termiz davlat universiteti

Kirish. XXI-asr – axborot va bilimlar asri, jamiyat turli sohalarida media va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) ta'siri keskin ortib borayotgan zamon. Bugungi kunda internet, ijtimoiy tarmoqlar, televideniye va boshqa ommaviy axborot vositalari kundalik faoliyatimizni taqdirleyotgan muhitga aylangan, buni inkor etib bo'lmaydi [1]. Shu sababli oliy ta'lim muassasalari olimpiya talabalari axborot oqimlarini to'g'ri qabul qilish, ularni tahlil qilish va mas'uliyat bilan ishlatish ko'nikmalarini shakllantirishga katta e'tibor qaratishi kerak. Mediasavodxonlik va axborot madaniyati – bu nafaqat texnologiyalardan foydalanish ko'nikmasi, balki axborotni tanlash, baholash, qayta ishlash va ijodkorlik bilan tarqatish salohiyatini rivojlantirish tushunchalaridir. Ushbu maqolaning maqsadi oliy ta'limda mediasavodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy ta'lim vositalaridan foydalanish usullarini o'rganish va ularda konstruktivistik, media-didaktik hamda raqamli pedagogika yondashuvlarini ko'rib chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi: Zamonaviy ta'lim jarayonida ko'plab yangi vositalar keng tatbiq etilmoqda. Ularning ayrimlari quyidagilar:

Onlayn kurslar va platformalar: Coursera, Udemy, Khan Academy, Moodle, Google Classroom va boshqalar orqali turli fanlar bo'yicha darslar olib boriladi.

Video darslar va vebinarlar: YouTube, Zoom, Microsoft Teams, TED-Ed kabi xizmatlarda mutaxassislar ma'ruza va seminarlarni jonli yoki yozma ko'rinishda taqdim etadilar.

Interaktiv o'quv ilovalari va dasturlar: Duolingo (til o'rganish), Photomath (matematika), Quizlet (kartochkalar) va boshqa ilovalar orqali o'quvchilar mavzuni mustaqil va ijodiy o'rganadi.

Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR): Labster (virtual laboratoriya), Google Expeditions (virtual sayohat) kabi texnologiyalar talabalarga real dunyo sharoitida tajriba o'tkazish imkonini beradi.

O'yinlashtirilgan ta'lim platformalari: Kahoot!, Quizizz, ClassDojo kabi o'yinga asoslangan vositalar darslarni qiziqarli va motivatsion qilishi, faollikni oshirishi aniqlangan.

Bulutli xizmatlar va hamkorlik vositalari: Google Drive, Notion, Trello, Miro kabi platformalarda guruh bilan ishlash, loyihalarni boshqarish va ijodiy fikrlash osonlashadi.

Sun'iy intellekt asosidagi o'quv yordamchilari: ChatGPT, Grammarly va xuddi shunday vositalar o'quvchilarga yozma ishlarda yordam beradi, materiallarni tushuntirib beradi va izlanishlar qilishda ko'maklashadi [4].

Mediasavodxonlik tushunchasiga ko'ra, o'quvchi ommaviy axborot vositalaridan kelayotgan xabarlarini tanqidiy tahlil qilish, ulardagi ma'lumot manbalarini tekshirish va ularga konstruktiv javob qaytarish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Media-ta'lim (media-didaktika) esa media vositalaridan o'qitish metodologiyasi bo'lib, talabalarga Internet, radio, TV, kino va boshqa axborot kanallarini tushunib o'rganish va ularning axborotlari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi [2]. Mutaxassislar fikricha, mediata'lim o'quvchini mustaqil fikrlashga, ijodkorlikni rivojlantirishga, axborot olish, qayta ishlash hamda tizimlashtirishga o'rgatadi. Axborot madaniyati esa jamiyatdagi axborotlarni to'g'ri tushunish, tanlash va jamoatchilik oldida oqilona tarzda baholashga o'rgatish demakdir. Masalan, bir tadqiqotda bo'lajak tibbiyot xodimlarining axborot madaniyatini rivojlantirish jarayonlari o'qitish texnologiyasining mazmunini belgilovchi omil sifatida ko'rilgan [5].

Metodologik yondashuvlar sifatida konstruktivistik metodologiya yuqorida tilga olingan. Konstruktivizmga ko'ra, o'qitish talabaning avvalgi bilim va tajribasiga asoslanib, yangi ma'lumotlarni “yangicha qurish” jarayonidir. Ushbu yondashuv so'roq va munozara orqali amalga oshiriladi: o'qituvchi noaniq savol va vazifalar bilan talaba mustaqil fikr yuritib, mavjud bilimlari bilan yangi ma'lumotni uyg'unlashtiradi [6]. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, konstruktivistik va talaba-markazlashtirilgan pedagogika strategiyalari media-savodxonlikni oshirishda eng samarali hisoblanadi. Masalan, o'quvchilar real hayotiy masalalar va simulyatsiyalarga asoslangan topshiriqlar orqali multimedia va onlayn resurslardan foydalanib mazmunli ta'lim olishadi, bu ularning ijodiy fikrlash va tanqidiy tahlil ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Konstruktiv tamoyillarga asoslangan o'qitishda talabalar o'zlari media resurslarini yaratish, boshqarish va tarqatish jarayonlarida qatnashadilar, bu esa ularni real dunyo sharoitida yuksak malakaga ega bo'lishga tayyorlaydi. Raqamli pedagogika zamonaviy ta'lim amaliyotining yangi bosqichi bo'lib, unda raqamli texnologiyalar orqali o'qitish mazmuni, metodlari, vositalari va shakllari yaxshilanadi. Bu tushunchaga ko'ra, raqamli pedagogika “raqamli vositalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilib, o'quv shaklini interaktiv, moslashuvchan va talaba-markazlashtirilgan qilishga yo'naltirilgan ilmiy-metodologik tizim”dir.

Raqamli pedagogika tarkibida raqamli didaktika ham muhim o'rin tutadi. R. K. Mayrbergerning ta'kidlashicha, raqamli didaktika – “raqamli vositalardan foydalangan holda ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuv”dir. Umuman olganda, raqamli didaktika ta'lim jarayonini rejalashtirish, tashkil qilish va baholashda digital texnologiyalarni qo'llash metodologiyasi to'plamini o'rganadi, o'quvchilarni zamonaviy sharoitlarga moslashuvchan o'rganishga yo'naltiradi.

Xulosa: Hozirgi zamonaviy axborotlashgan ta'limda talabalarda mediasavodxonlik va axborot madaniyati ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb masala sifatida e'tirof etilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli ta'lim muhitida multimedia va interaktiv resurslardan foydalanish talabalarda axborotni tanqidiy tahlil qilish hamda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ilmiy-tahliliy mulohazalar mediasavodxonlikni oliy ta'lim jarayoniga joriy

etish o'qitish sifatini yaxshilashi, talabaning ijodiy salohiyatini oshirishi, ularni ijtimoiy-faol shaxsga aylantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, ma'lumotlar oqimining tez kengayishi va noto'g'ri axborot xavfi mediasavodxonlik va axborot madaniyatining ahamiyatini yanada oshirayotganligi qayd etildi. Mediasavodxonlik va axborot madaniyati rivoji uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan individual platformalar, onlayn resurslar va simulyatsiya mashg'ulotlari talabalarining bilimni mustahkamlashga, interfaol darslar esa ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Oliy ta'lim muassasalarida mediasavodxonlik bo'yicha alohida darslar va o'quv modullari kiritish, pedagoglarni raqamli pedagogika, media didaktikasi va onlayn ta'lim dizayni bo'yicha qayta tayyorlash, ilg'or xalqaro tajribalarga asoslangan seminar-treninglar tashkil etish kabi amaliy chora-tadbirlar zarur. Shuningdek, onlayn platformalarda interaktiv treninglar va axborot tahlili mashg'ulotlari o'tkazish talabalarining axborotni to'g'ri tanlash va baholash ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, mediasavodxonlik va axborot madaniyatini shakllantirish bo'yicha innovatsion yondashuvlarni joriy etish oliy ta'limda strategik ustuvorliklardan biri bo'lib, bu yo'l bilan yoshlarni zamonaviy axborot jamiyatida to'laonli faoliyat ko'rsata oladigan, tanqidiy fikrlovchi fuqarolar qilib tarbiyalashga erishiladi.

ADABIYOTLAR

1. **Baratbayev B.** Oliy ta'limda mediasavodxonlik va axborot madaniyati: ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar kontekstida falsafiy tahlil // *Advances in Science and Education*. – 2025. – 3-jild, 2-son. – B. 43.
2. **Azimturg'unov M.** Media-ta'limni tashkil etish asosida OAV savodxonligi va axborot madaniyatini shakllantirish // *Ta'limda istiqbolli izlanishlar*. – 2025. – 4-jild, 2-son. – B. 136.
3. **Hamroyev R.R.** Axborot texnologiyalari fanini o'qitishda foydalaniladigan pedagogik texnologiyalar // *Obrazovanie i innovatsii issledovaniya*. – 2023. – №10. – B. 128.
4. **Kurbanova A.T.** Digital Pedagogy and Its Tools // *Modern American Journal of Linguistics, Education, and Pedagogy*. – 2025. – 1-jild, 3-son. – P. 821.
5. **Hobbs R., Ranieri M., Markus S., Fortuna C., Zamora M., Coiro J.** Digital Literacy in Higher Education: A Report. – Providence, RI: Media Education Lab, 2017. – P.57.
6. **Georgopoulou M.S., Troussas C., Krouska A., Sgouropoulou C.** Digital Literacy in Higher Education: Examining University Students' Competence in Online Information Practices // *Computers*. – 2025. – Vol. 14, No. 12. – Article 528 p.

Axborotlashgan ta'limda talabalarining kasbiy mediasavodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy ta'lim vositalari yordamida oliy ta'lim talabalarining mediasavodxonlik va axborot madaniyatini hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida interaktiv o'rganish va tanqidiy tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari izchillik prinsipi asosida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: mediasavodxonlik, axborot madaniyati, raqamli pedagogika, media-didaktika.

Технологии для развития профессиональных навыков медиаграмммирования у студентов в образовании на основе информации

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития медиаграмотности и информационной культуры студентов высших учебных заведений с использованием современных образовательных инструментов, а также интерактивного обучения и навыков критического мышления с помощью информационно-коммуникационных технологий, исходя из принципа последовательности.

Ключевые слова: медиаграмотность, информационная культура, цифровая педагогика, медиадидактика.

Technology for developing students' professional media literacy skills in information-based education

Abstract. The article discusses the issues of developing media literacy and information culture of higher education students using modern educational tools, as well as interactive learning and critical thinking skills using information and communication technologies, based on the principle of consistency.

Key words: media literacy, information culture, digital pedagogy, media didactics.